

เอกสารวิชาการส่วนบุคคล
(Individual Study)

ประชาธิปไตยกับการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ
ของผู้เสียหาย ผู้ต้องหาและจำเลย

จัดทำโดย นายอดุลย์ ชันทอง
รหัส ๖๔๐๙๔๗

รายงานนี้เป็นส่วนหนึ่งของการอบรม
หลักสูตรหลักนิติธรรมเพื่อประชาธิปไตย รุ่นที่ ๙
วิทยาลัยศาลรัฐธรรมนูญ
สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ

ลิขสิทธิ์ของสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ

ประชาธิปไตยกับการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ ของผู้เสียหาย ผู้ต้องหาและจำเลย

นายอดุลย์ ชันทอง^๑

บทนำ

เมื่อกล่าวถึงหลักการในระบอบประชาธิปไตยแล้วรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยได้บัญญัติรับรองสิทธิและเสรีภาพของบุคคลไว้ในรัฐธรรมนูญเกือบทุกฉบับ โดยเฉพาะรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน มาตรา ๔ บัญญัติรับรอง ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ เสรีภาพและความเสมอภาคของบุคคลย่อมได้รับความคุ้มครอง ปวงชนชาวไทยย่อมได้รับความคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญเสมอกัน มาตรา ๒๕ สิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทยนอกจากที่บัญญัติคุ้มครองไว้เป็นการเฉพาะในรัฐธรรมนูญแล้ว การใดที่มีได้ห้ามหรือจำกัดไว้ในรัฐธรรมนูญหรือกฎหมายอื่น บุคคลย่อมมีสิทธิและเสรีภาพที่จะกระทำการนั้นได้ และได้รับความคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญตราบเท่าที่ใช้สิทธิหรือเสรีภาพเช่นนั้นไม่กระทบกระเทือนหรือเป็นอันตรายต่อความมั่นคงของรัฐ ความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน และไม่ละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลอื่นและ มาตรา ๒๗ บุคคลย่อมเสมอภาคกันในกฎหมาย มีสิทธิและเสรีภาพและได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกัน ชายและหญิงมีสิทธิเท่าเทียมกัน การเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคล ไม่ว่าด้วยเหตุความแตกต่างในเรื่องถิ่นกำเนิด เชื้อชาติ ภาษา เพศ อายุ ความพิการ สภาพทางกายหรือสุขภาพ สถานะของบุคคล ฐานะทางเศรษฐกิจหรือสังคม ความเชื่อทางศาสนา การศึกษาอบรมหรือความคิดเห็นทางการเมืองอันไม่ขัดต่อบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญหรือเหตุอื่นใดจะกระทำมิได้ อีกทั้ง มาตรา ๒๙ ยังบัญญัติรับรองว่า ในคดีอาญาให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีความผิดและก่อนมีคำพิพากษาอันถึงที่สุดแสดงว่าบุคคลใดได้กระทำความผิดจะปฏิบัติต่อบุคคลนั้นเสมือนเป็นผู้กระทำความผิดมิได้ การควบคุมหรือคุมขังผู้ต้องหาหรือจำเลยให้กระทำได้เพียงเท่าที่จำเป็นเพื่อป้องกันมิให้มีการหลบหนี ในคดีอาญาจะบังคับให้บุคคลให้การเป็นปฏิปักษ์ต่อตนเองมิได้ ทั้งคำขอประกันผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญาต้องได้รับการพิจารณาและจะเรียกหลักประกันจนเกินควรแก่กรณีมิได้ การไม่ให้ประกันต้องเป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติเท่านั้น ซึ่งหลักการดังกล่าวมาข้างต้นเป็นหลักการในเรื่องการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทยทุกคนที่แสดงให้เห็นว่ามีสิทธิและเสรีภาพเสมอกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในคดีอาญาให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีความผิดและก่อนมีคำพิพากษาอันถึงที่สุดแสดงว่าบุคคลใดได้กระทำความผิดจะปฏิบัติต่อบุคคลนั้นเสมือนเป็นผู้กระทำความผิดมิได้ แต่ในทางปฏิบัติก็ยังคงมีความลักลั่นในการปฏิบัติต่อผู้เสียหาย ผู้ต้องหา โจทก์ จำเลยและพยานที่มีความแตกต่างกัน ยังมีได้เป็นไปตามที่รัฐธรรมนูญบัญญัติคุ้มครองไว้

^๑อธิบดีผู้พิพากษาศาลแพ่งพระโขนง

กระบวนการยุติธรรมทางอาญาทั่ว ๆ ไปจะประกอบด้วยหน่วยงานและองค์กรหลักที่เกี่ยวข้อง คือ ตำรวจ หนายความ อัยการ ศาล ราชทัณฑ์ สถานพินิจและคุ้มครองเด็กหรือเยาวชน เป็นต้น องค์กรของรัฐเหล่านี้ทำหน้าที่ในการบังคับใช้กฎหมายอาญา โดยมีวัตถุประสงค์หลักเพื่อนำตัวผู้กระทำความผิดที่แท้จริงมาพิจารณาพิพากษาลงโทษตามกฎหมาย เพื่อคุ้มครองผู้บริสุทธิ์จากการที่อาจจะต้องถูกดำเนินคดีอาญาด้วย แต่กระบวนการยุติธรรมในหลายประเทศรวมทั้งประเทศไทย ได้เน้นหนักไปที่การคุ้มครองสิทธิของผู้ถูกกล่าวหา ผู้ต้องหาหรือจำเลยโดยละเอียดสิทธิของเหยื่ออาชญากรรมหรือผู้เสียหายในคดีอาญาที่ทำให้ผู้เสียหายกลายเป็นผู้ที่ถูกลืมโดยกระบวนการยุติธรรมทางอาญา การคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของผู้ต้องหาจำเลยและผู้เสียหายตามหลักการประชาธิปไตยจึงเป็นสิ่งสำคัญที่จะก่อให้เกิดสันติภาพและความเท่าเทียมในสังคมปัจจุบันความเหลื่อมล้ำทางสังคมที่พบเห็นมีอยู่อย่างแพร่หลาย การอำนวยความสะดวกยุติธรรมโดยศาลยุติธรรมจึงมีความสำคัญที่จะช่วยลดช่องว่างในการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพให้มากขึ้น ซึ่งได้มีการออกกฎหมายคำแนะนำหรือข้อบังคับที่เกี่ยวข้องเพื่อใช้ในการอำนวยความสะดวกยุติธรรมแก่คู่ความ ตลอดจนผู้ที่เกี่ยวข้องมากยิ่งขึ้นที่สมควรจะได้ศึกษาหาแนวทางที่เหมาะสมเพื่อที่จะแก้ไขปรับปรุงให้ดียิ่งขึ้นในระดับนานาชาติ

๑. หลักประชาธิปไตย

ประชาธิปไตยเป็นระบอบการปกครองโดยประชาชนซึ่งถูกนำไปใช้อย่างแพร่หลายในประเทศต่าง ๆ ทั่วทุกมุมโลก เป็นระบอบการปกครองที่มีวิวัฒนาการมาอย่างยาวนาน และได้พัฒนามาจนถึงปัจจุบัน ในด้านหลักประชาธิปไตยเป็นหลักการที่มุ่งเน้นการมีส่วนร่วมของประชาชนในการปกครอง โดยการดำเนินการต่าง ๆ ที่ต้องการการมีส่วนร่วมและการตัดสินใจของประชาชนตามการปกครองในระบอบประชาธิปไตย ดังนั้น การปกครองระบอบประชาธิปไตยจึงเป็นการปกครองระบอบเดียวที่ประชาชนมีสิทธิและเสรีภาพอย่างเท่าเทียมกัน ซึ่งลักษณะสำคัญคือเป็นสิ่งที่ประชาชนในสังคมประชาธิปไตยพึงได้รับและเป็นสิ่งที่ทุกคนในสังคมจำเป็นต้องรับรู้และทำความเข้าใจเพื่อใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติและอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างมีความสุข

หลักการพื้นฐานของหลักประชาธิปไตย ๔ ประการ

๑. อำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชน (Popular Sovereignty)

ประชาธิปไตยนั้นถือว่าเป็นอำนาจอสูงสุดในการปกครองประเทศ หรืออำนาจอธิปไตยนั้นเป็นของประชาชนทุกคนร่วมกันและประชาชนผู้เป็นเจ้าของอำนาจเป็นผู้ร่วมกันใช้อำนาจนี้ไม่ว่าจะโดยตรง หรือโดยอ้อมเพื่อประโยชน์สุขของประชาชนเอง การปกครองที่ทำให้ทุกคนในสังคมสามารถแสดงออกถึงความต้องการของตนได้ อีกทั้งต้องจัดการให้มีการปกครองเพื่อก่อให้เกิดประโยชน์แก่ทุกคนในสังคมด้วยเช่นกัน หรือกล่าวได้ว่าเป็นประชาธิปไตยทางตรง (Direct Democracy) อย่างไรก็ตามด้วยข้อจำกัดหลายประการในสังคมปัจจุบัน เช่น จำนวนประชากรที่มีมากจนทำให้ไม่สามารถใช้รูปแบบการปกครองแบบประชาธิปไตย

ทางตรงได้ ปัจจุบันจึงใช้การปกครองระบอบประชาธิปไตยทางอ้อม (Indirect Democracy) ผ่านการเลือกตั้งตัวแทนเข้าไปทำหน้าที่ในการปกครองแทน เช่น การเลือกตั้งและการมีส่วนร่วมทางการเมืองในรูปแบบอื่น ๆ^๒

๒. หลักเสรีภาพ (Liberty)

หลักการว่าด้วยสิทธิเสรีภาพเป็นหลักการที่สำคัญมากอย่างหนึ่งของประชาธิปไตย คือ สิทธิ (right) เสรีภาพ (liberty) และอิสรภาพ (freedom) สิทธิหมายถึง ประโยชน์ที่กฎหมายรับรองและคุ้มครองให้เสรีภาพ หมายถึง โอกาสที่จะเลือกทำหรือไม่ทำระหว่างทางเลือกหลายทางตามปรารถนาของตน โดยปราศจากข้อบังคับหรือข้อจำกัด จะจำกัดได้ก็แต่โดยกฎหมายเท่านั้น ส่วนอิสรภาพหมายถึง การทำหรืองดเว้นที่จะทำอะไร ๆ ก็ได้ที่ไม่ละเมิดผู้อื่น^๓

เสรีภาพในระบอบประชาธิปไตย หมายถึง ความสามารถของคนที่จะทำหรืองดเว้นกระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งก็ได้ภายในขอบเขตข้อกำหนดของกฎหมาย เสรีภาพในระบอบประชาธิปไตยจึงไม่ใช้การทำอะไรก็ได้ตามใจตนเอง เนื่องจากการทำตามใจตนเองโดยไม่คำนึงถึงจิตใจคนอื่น ๆ นั้นเป็นลักษณะของเผด็จการ

๓. หลักความเสมอภาค (Equality)

ความเสมอภาคในระบอบประชาธิปไตย หมายความว่า การที่ราษฎรทุกคนในประเทศ มีความเสมอภาคหรือความเท่าเทียมกัน พื้นฐานในเรื่องสำคัญ ๆ ที่เป็นไปได้ในฐานะที่เป็นมนุษย์ปุถุชนอันจะทำให้ทุกคนมีศักดิ์ศรีแห่งความเป็นมนุษย์และก่อให้เกิดความยุติธรรมในสังคม^๔ โดยหลักความเสมอภาคสามารถแบ่งออกได้เป็น ๕ ด้าน ดังนี้

๑) ความเสมอภาคทางการเมือง (Political Equality) คือ ทุกคนมีสิทธิในทางการเมืองเท่าเทียมกัน ทั้งในส่วนของผู้ลงคะแนนเสียงและผู้สมัครรับเลือกตั้ง

๒) ความเสมอภาคทางเศรษฐกิจ (Economic Equality) คือ การมีหลักประกันความมั่นคงทางเศรษฐกิจ ในระดับที่อย่างน้อยต้องสามารถดำเนินชีวิตอยู่ได้ในฐานะเป็นสมาชิกคนหนึ่งของสังคม และเปิดโอกาสให้กับบุคคลทุกคนที่มีความสามารถในการสร้างความมั่นคงให้กับตนเอง ความเสมอภาคทางเศรษฐกิจ มิได้หมายถึงการที่คนทุกคนจะต้องมีรายได้เท่าเทียมกัน แต่หมายถึงสภาพความใกล้เคียงกันในฐานะทางเศรษฐกิจ^๕

๓) ความเสมอภาคทางสังคม (Social Equality) คือ ทุกคนในสังคมที่ไม่ว่าจะมีฐานะทางสังคม เศรษฐกิจ หรือวัฒนธรรมแตกต่างกันอย่างไรก็ตาม ก็สามารถใช้ชีวิตในสังคมได้โดยปราศจากการแบ่งชนชั้นวรรณะ การดูหมิ่นเหยียดหยาม และการอยู่ร่วมกันอย่างสันติบนพื้นฐานการให้ความเคารพซึ่งกันและกัน

๔) ความเสมอภาคทางกฎหมาย (Equality of the Law) หมายถึง กฎหมายที่ตราออกมาจะต้องมีผลบังคับใช้กับประชาชนทุกคนอย่างเสมอกัน ไม่มีข้อยกเว้นที่เอื้อประโยชน์ให้แก่บุคคลกลุ่มใดกลุ่ม

^๒ ดร.ธัญชัช วิกิตภูมิประเทศ, ๒๕๔๖, รายงานผลการวิจัย เรื่อง ความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยของนักศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัย บัณฑิตย, หน้า ๖ - ๑๐

^๓ สำนักเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, ๒๕๕๔, จุลสาร เรื่อง “พัฒนาการเมืองไทยพัฒนาประชาธิปไตย” หน้า ๑๑

^๔ สำนักเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, ๒๕๕๔, จุลสาร เรื่อง “พัฒนาการเมืองไทยพัฒนาประชาธิปไตย” หน้า ๑๒

^๕ http://article-spadmc.blogspot.com/2010/10/blog-post_18.html คลังบทความ สภานักพัฒนาเพื่อประชาธิปไตย : อุดมการณ์ประชาธิปไตยจะเน้นในเรื่องสิทธิเสรีภาพและความเสมอภาคควบคู่กันไป, เข้าถึงข้อมูลเมื่อวันที่ ๑ มิถุนายน ๒๕๖๔

หนึ่งหรือมีผลบังคับใช้กับบุคคลเฉพาะบางกลุ่มบางพวกในสังคม ดังนั้น การสร้างความเสมอภาคทางกฎหมายจึงเป็นการคุ้มครองบุคคลจากกฎหมายและกระบวนการยุติธรรม ทำให้บุคคลสามารถป้องกันสิทธิและผลประโยชน์อันชอบธรรมของตนได้อย่างเสมอภาค

๕) ความเสมอภาคในโอกาส (Equality of Opportunity) คือ การให้โอกาสทุกคนในการใช้ความสามารถที่ตนมีอยู่ไปในทางที่สุจริตได้อย่างเท่าเทียมกัน เพื่อพัฒนาความสามารถของตนให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองและสังคมได้อย่างเสมอภาค โดยไม่ก่อความเดือดร้อนและละเมิดสิทธิของผู้อื่น

๔. หลักการปกครองโดยเสียงข้างมากที่เคารพเสียงข้างน้อย(The Majority Rule with Respect to Minority Rights)

ในกรณีที่ต้องมีการตัดสินใจเพื่อเลือกกระทำในสิ่งใดสิ่งหนึ่งบนสถานการณ์ที่มีความคิดเห็นที่แตกต่างหลากหลายทางออกที่ดีที่สุดคือการเลือกปฏิบัติตามมติเอกฉันท์ (Unanimity) แต่หากไม่สามารถหาข้อสรุปที่เป็นเอกฉันท์ได้ในระบอบประชาธิปไตยจะต้องยึดหลักการตัดสินใจขัดแย้งด้วยวิธีการลงคะแนนเสียงและเลือกที่จะปฏิบัติตามมติของเสียงข้างมาก (Majority Decision –Making) โดยให้ความสำคัญเคารพต่อสิทธิของเสียงข้างน้อย (Fundamental Rights of Minority) เพราะการยอมปฏิบัติตามมติเสียงข้างมากโดยละเลยสิทธิขั้นพื้นฐานของเสียงข้างน้อย จะทำให้การปกครองกลายเป็นเผด็จการของเสียงข้างมาก ซึ่งผิดไปจากหลักการของประชาธิปไตย

การปกครองโดยเสียงข้างมากที่เคารพเสียงข้างน้อยจึงมีลักษณะของการยอมปฏิบัติตามข้อสรุปที่เกิดจากเสียงข้างมาก แม้บุคคลนั้นจะไม่เห็นพ้องกับมติที่เกิดขึ้น ในขณะที่กลุ่มของเสียงข้างมากก็ต้องไม่กระทำการอันใดที่เป็นการลิดรอนหรือทำลายกลุ่มของผู้ที่มีแนวคิดแตกต่างไปจากตน

ทั้งนี้มิได้หมายความว่า แนวทางตามมติของเสียงข้างมากจะต้องเป็นสิ่งที่ถูกต้อง หรือแนวทางตามมติเสียงข้างน้อยยึดถือจะเป็นสิ่งที่ไม่ถูกต้อง เพราะมติของคนในสังคมกับความถูกต้องของแนวทางเป็นสองสิ่งที่เป็นอิสระต่อกันจนไม่สามารถเชื่อมโยงความสัมพันธ์ในเชิงเหตุผลระหว่างกันได้ แต่เพราะในสภาวะของความขัดแย้งที่เกิดขึ้นนั้น ไม่มีทางเลือกใดที่เหมาะสมที่สุดเท่ากับการเลือกที่จะดำเนินการไปตามมติของเสียงข้างมาก เพราะน่าเชื่อถือได้ว่าการตัดสินใจโดยเสียงข้างมากน่าจะมีการใช้วิจารณญาณที่รอบคอบมากกว่าการตัดสินใจจากเสียงส่วนน้อย และผลของการตัดสินใจจากเสียงมากก็น่าจะเป็นการตัดสินใจที่มีความผิดพลาดน้อยกว่าการตัดสินใจจากเสียงข้างน้อย เนื่องจากได้ผ่านกระบวนการโต้เถียงและใช้เหตุผลจากคนจำนวนมากว่า

ดังนั้น การที่ระบอบประชาธิปไตยเลือกให้หลักการปฏิบัติตามเสียงข้างมากจึงเป็นเพียงการปฏิบัติไปพลางก่อนจนกว่าจะมีทางเลือกอื่นที่ดีกว่ามากกว่าที่จะบอกว่าแนวทางที่ได้รับการยอมรับจากคนส่วนมากเป็นแนวทางที่ถูกต้อง

ความหมายของสิทธิมนุษยชน

นายปรีดี พนมยงค์ ศาสตราจารย์เสนาห์ จามริก และศาสตราจารย์กุลพล พลวัน นิยามความหมายของสิทธิมนุษยชนไว้ว่า สิทธิมนุษยชนเป็นสิ่งที่ติดตัวมนุษย์มาตั้งแต่กำเนิด โอนแก่กันไม่ได้ มีความบริบูรณ์

ใช้ได้เสมอ ยกเลิกเพิกถอนไม่ได้ และไม่อาจพรากไปจากมนุษย์ได้ นอกจากนี้แล้วในบางกรณียังเป็นเรื่องของความต้องการพื้นฐานอันเป็นธรรมชาติของมนุษย์^๖

ศาสตราจารย์วิทิต มั่นตราภรณ์ นิยามความหมายของคำว่าสิทธิมนุษยชนไว้ว่า สิทธิมนุษยชนเป็นข้ออ้างเรื่องประโยชน์ที่ต้องได้อย่างน้อยเป็นการอ้างต่อรัฐ โดยเป็นหน้าที่ของรัฐที่จะต้องประกันให้ประชาชน^๗

ดร.บรรเจิด สิงคนดี นิยามความหมายของคำว่าสิทธิมนุษยชนไว้ว่า สิทธิมนุษยชน คือ สิทธิที่ติดตัวมาแต่กำเนิดแล้วรัฐรับรอง แต่ถ้ารัฐจะจำกัดสิทธิประเภทนี้ต้องอธิบายให้เหตุผลได้อย่างชัดเจน หากเป็นสิทธิที่รัฐมอบให้รัฐสามารถจำกัดได้เสมอ^๘

วรพจน์ วิศวตพิชญ์ ได้ให้ความหมายของคำว่าสิทธิมนุษยชน หมายถึง สิทธิที่ติดตัวมนุษย์ทุกคนมาตั้งแต่กำเนิด และไม่อาจถูกพรากไปจากมนุษย์ได้ โดยไม่เป็นการทำลายความเป็นมนุษย์ของผู้นั้น สิทธิมนุษยชน เป็นคุณลักษณะประจำตัวของมนุษย์เป็นสิทธิเสรีภาพตามธรรมชาติที่มนุษย์ทุกคนพึงมีในฐานะที่เกิดมาเป็นมนุษย์ และมีมาตั้งแต่ก่อนที่จะมีรัฐเกิดขึ้น เช่น สิทธิเสรีภาพในร่างกาย สิทธิในทรัพย์สิน เสรีภาพในการนับถือศาสนาและเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น เป็นต้น^๙

ประเภทของสิทธิมนุษยชน

สิทธิมนุษยชนแบ่งได้เป็นหลายประเภทที่สำคัญและเป็นที่ยอมรับของนานาอารยประเทศตามปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน จำแนกออกเป็น ๕ ประเภท ได้แก่^{๑๐}

๑. สิทธิพลเมือง ได้แก่ สิทธิในการได้รับสัญชาติ สิทธิในชีวิต ไม่ถูกทรมาน ไม่ถูกทำร้ายหรือฆ่า สิทธิในกระบวนการยุติธรรม สิทธิในการเคลื่อนย้ายหรือเลือกถิ่นที่อยู่ในประเทศ

๒. สิทธิทางการเมือง ได้แก่ สิทธิในการเลือกวิถีชีวิตของตนเองทั้งทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคม เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นและการมีส่วนร่วมกับรัฐ เสรีภาพในการชุมนุมโดยสงบ เสรีภาพในการรวมกลุ่ม

๓. สิทธิทางเศรษฐกิจ ได้แก่ สิทธิในการมีงานทำ ได้เลือกงานอย่างอิสระและได้รับค่าจ้างอย่างเป็นธรรม สิทธิในการเป็นเจ้าของทรัพย์สิน และได้รับมาตรฐานการครองชีพอย่างพอเพียง

๔. สิทธิทางสังคม ได้แก่ สิทธิในการได้รับการศึกษา สิทธิในการได้รับหลักประกันด้านสุขภาพแม่และเด็กต้องได้รับการดูแลเป็นพิเศษ ได้รับการพัฒนาบุคลิกภาพอย่างเต็มที่ ได้รับความมั่นคงทางสังคม มีเสรีภาพในการเลือกคู่ครองและสร้างครอบครัว

^๖วิวัฒน์ ทองลงยา, เอกสารวิชาการส่วนบุคคล เรื่อง สิทธิมนุษยชนตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย, หลักสูตรหลักนิติธรรมเพื่อประชาชนปี ๒๕๖๓, รุ่นที่ ๓ วิทยาลัยรัฐธรรมนูญ สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ, หน้า ๒.

^๗เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒.

^๘เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒.

^๙วรพจน์ วิศวตพิชญ์, (๒๕๕๓), สิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐, หน้า ๔๔.

^{๑๐}ศราวุฒิ ประทุมราช, (๒๕๔๗), เครื่องมือคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญ, กรุงเทพมหานคร : บริษัท พ. เพรส จำกัด, หน้า ๔-๕.

๕. สิทธิทางวัฒนธรรม ได้แก่ การมีเสรีภาพในการใช้ภาษาหรือสื่อสารความหมายในภาษาท้องถิ่นของตน มีเสรีภาพในการแต่งกายตามวัฒนธรรม การปฏิบัติกิจตามวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่นของตน การปฏิบัติตามความเชื่อทางศาสนา การพักผ่อนหย่อนใจด้านการแสดงศิลปะ วัฒนธรรม บันเทิงได้โดยไม่มีใครมาบังคับ

จากหลักการในระบอบประชาธิปไตยและหลักสิทธิมนุษยชนดังกล่าวมาข้างต้นได้รับรองสิทธิเสรีภาพของมนุษย์ทุกคนไว้อย่างชัดเจนว่ามีสิทธิและเสรีภาพเสมอกันไม่ว่าในทางใด ๆ แต่ในทางปฏิบัติในกระบวนการยุติธรรมสิทธิและเสรีภาพของผู้เสียหาย ผู้ต้องหาและจำเลย หากได้มีสิทธิและเสรีภาพตามที่กฎหมายรับรองและคุ้มครองเสมอกันไม่ ซึ่งสิทธิและเสรีภาพตามหลักการดังกล่าวถือเป็นสิทธิที่สำคัญยิ่งต่อการก่อให้เกิดความสงบสุขและความเจริญของประเทศชาติต่อไป ดังนั้น เมื่อมีบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญและกฎหมายออกมารองรับสิทธิและเสรีภาพของบุคคลดังกล่าว องค์กรหรือหน่วยงานหรือเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องต้องปฏิบัติตามโดยให้สิทธิและเสรีภาพแก่ผู้เสียหาย ผู้ต้องหาหรือจำเลยตามที่รัฐธรรมนูญและกฎหมายบัญญัติอย่างเคร่งครัด เพื่อให้เป็นไปตามหลักการในระบอบประชาธิปไตย ซึ่งสิทธิและเสรีภาพของผู้เสียหาย ผู้ต้องหาและจำเลยที่มีตามกฎหมายดังกล่าวต่อไปนี้

สิทธิของผู้เสียหายตามรัฐธรรมนูญ

๑. สิทธิที่จะได้รับการเยียวยาหรือช่วยเหลือจากรัฐตามที่กฎหมายบัญญัติ มาตรา ๒๕ วรรคท้าย

๒. สิทธิที่จะได้รับทราบและเข้าถึงข้อมูลในครอบครองของหน่วยงานของรัฐตามที่กฎหมายบัญญัติ

มาตรา ๔๑ (๑)

๓. สิทธิที่จะเสนอเรื่องราวร้องทุกข์ต่อหน่วยงานของรัฐและได้รับแจ้งผลการพิจารณาโดยเร็ว

มาตรา ๔๑ (๒)

๔. สิทธิฟ้องหน่วยงานของรัฐให้รับผิดชอบเนื่องจากการกระทำหรือละเว้นการกระทำของข้าราชการ พนักงานหรือลูกจ้างของหน่วยงานของรัฐ มาตรา ๔๑ (๓)

๕. สิทธิที่จะไม่ให้เกิดการเป็นปฏิปักษ์ต่อตนเอง มาตรา ๒๙ วรรคสี่

สิทธิของผู้ต้องหาและจำเลยตามรัฐธรรมนูญ

๑. สิทธิที่จะได้รับการเยียวยาหรือช่วยเหลือจากรัฐตามที่กฎหมายบัญญัติ มาตรา ๒๕ วรรคท้าย

๒. สิทธิที่จะได้รับทราบและเข้าถึงข้อมูลในครอบครองของหน่วยงานของรัฐตามที่กฎหมายบัญญัติ

มาตรา ๔๑ (๑)

๓. สิทธิที่จะเสนอเรื่องราวร้องทุกข์ต่อหน่วยงานของรัฐและได้รับแจ้งผลการพิจารณาโดยเร็ว

มาตรา ๔๑ (๒)

๔. สิทธิฟ้องหน่วยงานของรัฐให้รับผิดชอบเนื่องจากการกระทำหรือละเว้นการกระทำของข้าราชการ พนักงานหรือลูกจ้างของหน่วยงานของรัฐ มาตรา ๔๑ (๓)

๕. สิทธิที่จะไม่ถูกจับและคุมขัง เว้นแต่จะมีคำสั่งหรือหมายของศาลหรือมีเหตุอื่นตามที่กฎหมายบัญญัติ มาตรา ๒๘ วรรคสอง

๖. สิทธิที่จะไม่ถูกรุขาน ทารุณกรรม หรือการลงโทษด้วยวิธีการโหดร้ายหรือไร้มนุษยธรรม มาตรา ๒๘ วรรคท้าย

๗. สิทธิที่ให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีความผิด และจะปฏิบัติต่อผู้ต้องหาหรือจำเลยเสมือนเป็นผู้กระทำความผิดมิได้ มาตรา ๒๙ วรรคสอง

๘. สิทธิที่จะไม่ให้เกิดการเป็นปฏิปักษ์ต่อตนเอง มาตรา ๒๙ วรรคสี่

๙. สิทธิที่จะได้รับการประกันตัวโดยจะเรียกหลักประกันจนเกินควรแก่กรณีมิได้และการไม่ให้ประกันต้องเป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ มาตรา ๒๙ วรรคท้าย

สิทธิของผู้เสียหายตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

๑. สิทธิในการร้องทุกข์และถอนคำร้องทุกข์ (มาตรา ๓, ๑๒๔, ๑๒๖)

๒. สิทธิในการเป็นโจทก์ฟ้องคดีอาญาได้ด้วยตนเองและถอนฟ้องคดีอาญา (มาตรา ๓, ๓๕)

๓. สิทธิในการเป็นโจทก์ฟ้องและถอนฟ้องคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญา (มาตรา ๓, ๔๐ มาตรา ๑๕ ประกอบ ป.วิ.พ. มาตรา ๑๗๕)

๔. สิทธิในการเข้าเป็นโจทก์ร่วมกับพนักงานอัยการ (มาตรา ๓๐)

๕. สิทธิในการยอมความในคดีความผิดต่อส่วนตัว (มาตรา ๓๕)

๖. สิทธิที่จะยื่นคำร้องในคดีอาญาที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ขอให้บังคับจำเลยชดใช้ค่าสินไหมทดแทนได้ ถ้าผู้เสียหายยากจนมีสิทธิขอให้ศาลตั้งทนายความให้ (มาตรา ๔๔/๑)

๗. ผู้เสียหายที่อายุไม่เกิน ๑๘ ปี มีสิทธิที่จะมีนักจิตวิทยา หรือนักสังคมสงเคราะห์ บุคคลที่ผู้เสียหายร้องขอและพนักงานอัยการอยู่ร่วมด้วยในการบันทึกคำร้องทุกข์และการสอบปากคำผู้เสียหายในสถานที่ที่เหมาะสม (มาตรา ๑๒๔/๑, ๑๓๓ ทวิ)

๘. สิทธิให้ความยินยอมหรือไม่ ในการตรวจเก็บตัวอย่างเลือด เนื้อเยื่อ ผิวน้ำหนัง เส้นผมหรือขน น้ำลาย ปัสสาวะ อูจจาระ สารคัดหลั่ง สารพันธุกรรมหรือส่วนประกอบของร่างกายหรือตรวจตัวผู้เสียหาย (มาตรา ๑๓๑/๑, ๑๓๒)

๙. ผู้เสียหายซึ่งเป็นหญิงในคดีความผิดเกี่ยวกับเพศมีสิทธิให้พนักงานสอบสวนซึ่งเป็นหญิงเป็นผู้สอบสวนปากคำผู้เสียหายในสถานที่ที่เหมาะสม และจะขอให้บุคคลใดอยู่ในการสอบปากคำนั้นด้วยก็ได้ (มาตรา ๑๓๓)

๑๐. ในการยืนยันตัวผู้กระทำความผิดหรือชี้ตัวผู้ต้องหา ผู้เสียหายมีสิทธิให้พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ หรือพนักงานสอบสวนจัดให้มีสถานที่ที่เหมาะสมและสามารถป้องกันมิให้ผู้กระทำความผิดหรือผู้ต้องหาเห็นตัวผู้เสียหาย ถ้าผู้เสียหายอายุไม่เกิน ๑๘ ปี ต้องมีนักจิตวิทยาหรือนักสังคมสงเคราะห์ บุคคลที่เด็กร้องขอและพนักงานอัยการร่วมอยู่ด้วย (มาตรา ๑๓๓, ๑๓๓ ตรี)

๑๑. สิทธิได้รับทราบคำสั่งไม่ฟ้องคดีผู้ต้องหา (มาตรา ๑๔๖)

๑๒. สิทธิร้องขอต่อพนักงานอัยการเพื่อขอทราบสรุปพยานหลักฐานพร้อมความเห็นของพนักงานสอบสวนและพนักงานอัยการในการมีคำสั่งเด็ดขาดไม่ฟ้องคดี (มาตรา ๑๔๖)

๑๓. สิทธิที่จะไม่ต้องตอบคำถามซึ่งโดยตรงหรืออ้อมอาจจะทำให้ผู้เสียหายในฐานะพยานถูกฟ้องคดีอาญา (มาตรา ๒๓๔)

๑๔. สิทธิให้จัดหาล่ามหรือล่ามภาษามือ (มาตรา ๑๓)

๑๕. ผู้เสียหายที่เป็นโจทก์หรือเป็นโจทก์ร่วมกับพนักงานอัยการมีสิทธิอุทธรณ์หรือฎีกาได้ (มาตรา ๑๙๓, ๒๑๖)

๑๖. สิทธิตรวจหรือคัดสำเนาคำให้การของตนในชั้นสอบสวนหรือเอกสารประกอบคำให้การของตนเมื่อพนักงานอัยการยื่นฟ้องคดีต่อศาลแล้ว (มาตรา ๑๐๘/๒)

๑๗. สิทธิคัดค้านการปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลย (มาตรา ๑๐๘/๒)

๑๘. สิทธิที่จะขอให้ศาลดำเนินการไม่ให้ผู้เสียหายในฐานะพยานเผชิญหน้ากับจำเลยโดยตรง และถ้าผู้เสียหายเป็นเด็กอายุไม่เกิน ๑๘ ปี มีสิทธิขอให้ศาลจัดให้พยานอยู่ในสถานที่ที่เหมาะสมสำหรับเด็ก (มาตรา ๑๗๒, ๑๗๒ ตรี)

สิทธิของผู้ต้องหาตามประมวลกฎหมายวิพิจารณาความอาญา

๑. สิทธิพบและปรึกษาผู้ที่จะเป็นทนายความเป็นการเฉพาะ (มาตรา ๗/๑)

๒. สิทธิให้ทนายความหรือผู้ซึ่งตนไว้วางใจเข้าฟังการสอบปากคำตนได้ในชั้นสอบสวน (มาตรา ๗/๑)

๓. สิทธิได้รับการเยี่ยมหรือติดต่อกับญาติได้ตามสมควร (มาตรา ๗/๑)

๔. สิทธิได้รับการรักษาพยาบาลโดยเร็วเมื่อเกิดการเจ็บป่วย (มาตรา ๗/๑)

๕. สิทธิได้รับการแจ้งสิทธิที่ตนมีอยู่ดังกล่าวมาในข้อ ๑ ถึง ข้อ ๔ จากพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ (มาตรา ๗/๑)

๖. ในคดีที่มีอัตราโทษจำคุกเกินสามปี ผู้ต้องหาที่มีสิทธิที่จะไม่ยินยอมให้พนักงานสอบสวนเก็บตัวอย่างเลือด เนื้อเยื่อ ผิวหนัง เส้นผม หรือขน น้ำลาย ปัสสาวะ อุจจาระ สารคัดหลั่ง สารพันธุกรรมหรือส่วนประกอบของร่างกายหรือตรวจตัวผู้ต้องหา (มาตรา ๑๓๑/๑)

๗. สิทธิได้รับการแจ้งให้ทราบถึงข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการกระทำที่กล่าวหาว่าผู้ต้องหากระทำความผิดแล้วจึงแจ้งข้อหาให้ทราบ (มาตรา ๑๓๔)

๘. สิทธิได้รับการสอบสวนด้วยความรวดเร็ว ต่อเนื่องและเป็นธรรม (มาตรา ๑๓๔)

๙. สิทธิที่จะมีโอกาสแก้ข้อหาและแสดงข้อเท็จจริงอันเป็นประโยชน์แก่ตน (มาตรา ๑๓๔)

๑๐. สิทธิที่จะให้รัฐจัดหาทนายความให้โดยไม่เสียค่าใช้จ่าย (มาตรา ๑๓๔/๑)

๑๑. ผู้ต้องหาที่เป็นเด็กอายุไม่เกิน ๑๘ ปี มีสิทธิที่จะมีนักจิตวิทยาหรือนักสังคมสงเคราะห์ บุคคลที่ผู้ต้องหาร้องขอและพนักงานอัยการอยู่ร่วมด้วยในการสอบปากคำของตนในสถานที่ที่เหมาะสม (มาตรา ๑๓๔/๒)

๑๒. สิทธิให้ทนายความหรือผู้ซึ่งตนไว้วางใจเข้าฟังการสอบสวนปากคำตนได้ (มาตรา ๑๓๔/๓, ๑๓๔/๔)

๑๓. สิทธิที่จะให้การหรือไม่ให้การก็ได้ (มาตรา ๑๓๔/๔)

๑๔. สิทธิที่จะได้รับการแจ้งสิทธิจากพนักงานสอบสวนก่อนถามคำให้การของผู้ต้องหา (มาตรา ๑๓๔/๔)

๑๕. สิทธิให้จัดหาล่ามหรือล่ามภาษามือ (มาตรา ๑๓)

๑๖. สิทธิที่จะขอให้ปล่อยตัวชั่วคราวหรือร้องขอให้ศาลปล่อยตัวถ้ามีการคุมขังที่มีขอบด้วยกฎหมาย (มาตรา ๙๐, ๑๐๖)

๑๗. สิทธิที่จะไม่ถูกจับ ควบคุม ตรวจค้น โดยไม่จำเป็นหรือไม่มีเหตุอันสมควร (มาตรา ๗๘, ๘๗, ๙๒)

๑๘. สิทธิได้รับทราบคำสั่งไม่ฟ้องคดีผู้ต้องหา (มาตรา ๑๔๖)

๑๙. สิทธิร้องขอต่อพนักงานอัยการเพื่อขอทราบสรุปพยานหลักฐานพร้อมความเห็นของพนักงานสอบสวนและพนักงานอัยการในการมีคำสั่งเด็ดขาดไม่ฟ้องคดี (มาตรา ๑๔๖)

๒๐. สิทธิอุทธรณ์คำสั่งศาลที่สั่งไม่อนุญาตให้ปล่อยตัวชั่วคราว (มาตรา ๑๑๙ ทวิ)

สิทธิของจำเลยตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

๑. สิทธิได้รับการพิจารณาด้วยความรวดเร็ว ต่อเนื่องและเป็นธรรม (มาตรา ๘)

๒. สิทธิแต่งตั้งทนายความแก่ต่างในชั้นไต่สวนมูลฟ้องหรือพิจารณาในศาลชั้นต้นตลอดจนชั้นศาลอุทธรณ์และศาลฎีกา (มาตรา ๘)

๓. สิทธิปรึกษาทนายความหรือผู้ซึ่งจะเป็นทนายความเป็นการเฉพาะตัว (มาตรา ๘)

๔. สิทธิตรวจดูสิ่งที่ยื่นเป็นพยานหลักฐานและคัดสำเนาหรือถ่ายรูปสิ่งนั้น ๆ (มาตรา ๘)

๕. สิทธิตรวจดูสำนวนการไต่สวนมูลฟ้องหรือพิจารณาของศาลและคัดสำเนาหรือขอรับสำเนาที่รับรองว่าถูกต้อง (มาตรา ๘)

๖. สิทธิตรวจหรือคัดสำเนาคำให้การของตนในการสอบสวนหรือเอกสารประกอบคำให้การของตน (มาตรา ๘)

๗. สิทธิคัดค้านผู้พิพากษาที่พิจารณาคดี (มาตรา ๒๗ ประกอบ ป.วิ.พ. มาตรา ๑๑)

๘. สิทธิที่จะคัดค้านการถอนฟ้องของโจทก์ (มาตรา ๓๕)

๙. สิทธิที่จะไม่ถูกดำเนินคดีซ้ำ (มาตรา ๓๙ (๔))

๑๐. สิทธิที่จะไม่ยอมให้โจทก์อ้างจำเลยเป็นพยาน (มาตรา ๒๓๒)

๑๑. สิทธิที่จะร้องขอให้ศาลปล่อย ถ้ามีการคุมขังโดยมิชอบด้วยกฎหมาย (มาตรา ๙๐)

๑๒. สิทธิที่จะร้องขอให้ศาลปล่อยชั่วคราว (มาตรา ๑๐๖)

๑๓. สิทธิอุทธรณ์หรือฎีกาคำสั่งศาลที่ไม่อนุญาตให้ปล่อยชั่วคราว (มาตรา ๑๑๙ ทวิ)

๑๔. สิทธิที่จะได้รับการพิจารณาและสืบพยานในศาลโดยเปิดเผยต่อหน้าจำเลย (มาตรา ๑๗๒, ๑๘๐)

๑๕. สิทธิที่จะได้รับการอ่านและอธิบายฟ้องให้ฟัง (มาตรา ๑๖๕, ๑๗๒)

๑๖. สิทธิที่จะไม่ยอมให้การต่อศาล (มาตรา ๑๗๒)

๑๗. จำเลยมีสิทธิที่จะขอให้ศาลตั้งทนายความให้ โดยไม่ต้องเสียค่าใช้จ่าย (มาตรา ๑๗๓)

๑๘. จำเลยซึ่งเป็นคนยากจนมีสิทธิขอสำเนาคำพิพากษาซึ่งรับรองถูกต้องโดยไม่ต้องคิดค่าธรรมเนียม (มาตรา ๑๘๙)

๑๙. สิทธิให้จัดหาล่ามหรือล่ามภาษามือ (มาตรา ๑๓)

๒๐. สิทธิอุทธรณ์หรือฎีกาคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาล (มาตรา ๑๙๓, ๒๑๖)

๒๑. จำเลยซึ่งต้องขังหรือต้องจำคุกอยู่ในเรือนจำมีสิทธิยื่นอุทธรณ์หรือฎีกาต่อพัสติภายในกำหนดอายุอุทธรณ์หรือฎีกาได้ (มาตรา ๑๙๙, ๒๒๕)

๒๒. สิทธิที่จะไม่ตอบคำถามซึ่งโดยตรงหรืออ้อม อาจจะทำให้จำเลยซึ่งเป็นพยานถูกฟ้องคดีอาญา (มาตรา ๒๓๔)

๒๓. สิทธิที่จะร้องขอให้ศาลสั่งทุเลาการบังคับให้จำคุกไว้ก่อนจนกว่าเหตุอันควรทุเลาจะหมดไป (มาตรา ๒๔๖)

๒๔. สิทธิที่ทูลเกล้าถวายเรื่องราวต่อพระมหากษัตริย์ขอพระราชทานอภัยโทษ (มาตรา ๒๔๗, ๒๕๙)

๒๕. จำเลยซึ่งเป็นหญิงมีครรภ์อยู่จะต้องโทษประหารชีวิตมีสิทธิที่จะให้รอกการประหารชีวิตไว้จนพ้นกำหนด ๓ ปี นับแต่คลอดบุตรแล้ว และมีสิทธิได้รับการลดโทษประหารชีวิตลงเหลือจำคุกตลอดชีวิต (มาตรา ๒๔๗)

๒๖. จำเลยซึ่งต้องคำพิพากษาให้ประหารชีวิต เกิดวิกลจริตก่อนถูกประการชีวิตมีสิทธิให้รอกการประการชีวิตไว้ก่อนจนกว่าจะหาย ถ้าหายวิกลจริตภายหลัง ๑ ปี นับแต่วันคำพิพากษาถึงที่สุดมีสิทธิได้รับการลดโทษประการชีวิตลงเหลือจำคุกตลอดชีวิต (มาตรา ๒๔๘)

บทบาทศาลยุติธรรม

ศาลยุติธรรมเป็นองค์กรหนึ่งในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ซึ่งเป็นองค์กรที่ใช้อำนาจตุลาการตามรัฐธรรมนูญ แม้ภารกิจสำคัญของอำนาจตุลาการคือการพิจารณาพิพากษาคดีก็ตาม แต่ในการพิจารณาพิพากษาคดี ย่อมมีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรงกับการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของผู้เสียหาย ผู้ต้องหาและจำเลย จนอาจกล่าวได้ว่าในการทำหน้าที่ของตุลาการนั้นนอกจากจะต้องตั้งอยู่ในความเที่ยงธรรมไม่เอนเอียงเข้าข้างฝ่ายใดด้วยอคติแล้ว ศาลยังต้องมีส่วนสร้างความเท่าเทียม ความเสมอภาค ลดความเหลื่อมล้ำ และให้ความสำคัญแก่ทุกฝ่ายอย่างเสมอหน้ากันในกระบวนการยุติธรรมด้วย อันเป็นไปตามหลักการของระบอบประชาธิปไตย ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมาศาลยุติธรรมได้พัฒนากระบวนการในการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของผู้เสียหาย ผู้ต้องหาและจำเลยตลอดมา ดังจะเห็นได้จากนโยบายของประธานศาลฎีกาแต่ละสมัยที่ผ่านมาจนถึงปัจจุบันก็มีการกำหนดเรื่องการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของผู้เสียหาย ผู้ต้องหาและจำเลยไว้ด้วย อาทิ เช่น นโยบายของประธานศาลฎีกา ระหว่างปี 2563 ถึง 2564 ภายใต้วิสัยทัศน์ ”ศาลยุติธรรม เป็นสถาบันที่อำนวยความยุติธรรมเพื่อให้สังคมสงบสุข เป็นธรรมและเสมอภาคโดยยึดหลักนิติธรรม” ทั้งนี้ นโยบายของประธานศาลฎีกาในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน ได้แก่

๑. เสมอภาค “ประชาชนต้องได้รับความเป็นธรรมอย่างเสมอภาค”

- พัฒนาระบบงานศาลยุติธรรมให้เป็นที่ประจักษ์ในความบริสุทธิ์ ยุติธรรม โปร่งใส และตรวจสอบความคืบหน้าของคดีได้

- กระจ่ายการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมสู่ประชาชนในพื้นที่ห่างไกล

- ลดขั้นตอน ลดภาระค่าใช้จ่าย ลดระยะเวลาในการดำเนินคดี และปฏิบัติต่อผู้เกี่ยวข้องในการดำเนินคดีอย่างเหมาะสมและเท่าเทียม

- ประชาสัมพันธ์เชิงรุกอย่างเข้าถึงและเข้าใจเพื่อความเสมอภาคในการรับรู้ถึงสิทธิของตน
- สร้างกลไกหรือวิธีการที่ศาลจะได้รับข้อมูลรอบด้านอย่างครบถ้วน และเปิดเผยเพื่อให้เกิด
ความเป็นธรรมแก่ทุกฝ่ายและเพื่อให้การใช้ดุลพินิจเป็นไปอย่างเข้าใจสังคม

๒. สมดุล “สร้างดุลยภาพแห่งสิทธิ”

- ลดการคุมขังที่ไม่จำเป็นในทุกขั้นตอน
- ยกระดับศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์
- ยกระดับการคุ้มครองสิทธิแก่ผู้เสียหาย เยื่ออาชญากรรม และพยานในคดีอาญา

๓. สร้างสรรค์ “สร้างกลไกการดำเนินกระบวนการพิจารณาและการพิพากษาคดีที่ทันสมัย”

๔. ส่งเสริม “ส่งเสริมความก้าวหน้าในหน้าที่ราชการและให้ความสำคัญแก่คุณภาพชีวิตของบุคลากร”

๕. ส่วนร่วม “สนับสนุนให้เกิดการรับรู้และมีส่วนร่วม”

ประธานศาลฎีกาได้ออกระเบียบ คำแนะนำ ประกาศและแนวทางต่าง ๆ เกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของคู่ความในคดีอาญาหลายฉบับเพื่อเป็นการยกระดับความคุ้มครองคู่ความในคดีอาญา ได้แก่

๑. ระเบียบราชการฝ่ายตุลาการ ว่าด้วยการดำเนินคดีอาญาในศาลที่เกี่ยวข้องกับผู้ถูกคุมขังอยู่ในเรือนจำหรือสถานที่กักขังในระหว่างที่มีการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (Coronavirus Disease : COVID-19) พ.ศ. ๒๕๖๓

๒. ระเบียบราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม ว่าด้วยการปล่อยชั่วคราว (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๖๒

๓. ระเบียบราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม ว่าด้วยการปล่อยชั่วคราว (ฉบับที่ ๓) พ.ศ. ๒๕๖๔

๔. ข้อบังคับของประธานศาลฎีกา ว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขเกี่ยวกับการเรียกหลักประกันในการปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญา (ฉบับที่ ๓) พ.ศ. ๒๕๖๒

๕. คำแนะนำของประธานศาลฎีกา ว่าด้วยการขยายโอกาสในการเข้าถึงสิทธิที่จะได้รับการปล่อยชั่วคราว พ.ศ. ๒๕๖๒

๖. คำแนะนำของประธานศาลฎีกาเกี่ยวกับแนวทางการปฏิบัติต่อผู้เสียหายในคดีอาญา พ.ศ. ๒๕๖๓

บทสรุป

จากผลการศึกษาดังกล่าวมาข้างต้นจะเห็นได้ว่าทั้งตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยและตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ต่างมีบทบัญญัติรับรองสิทธิเสรีภาพของผู้เสียหาย ผู้ต้องหาและจำเลยไว้หลายประการ อันเป็นการสอดคล้องกับหลักการในระบบประชาธิปไตย ทั้งในเรื่องสิทธิเสรีภาพและความเสมอภาค แต่อย่างไรก็ตาม เมื่อเปรียบเทียบกับสิทธิของผู้เสียหายแล้วจะเห็นได้ว่าสิทธิของผู้ต้องหาและจำเลยมีมากกว่าสิทธิของผู้เสียหาย ไม่มีความสมดุลกัน ทั้งที่ผู้เสียหายเป็นผู้ที่ถูกกระทำต้องทนทุกข์กับความเสียหายที่เกิดขึ้นแก่ตนเอง แม้รัฐธรรมนูญจะบัญญัติรับรองว่าบุคคลย่อมเสมอกันในทางกฎหมายและได้รับความคุ้มครองทางกฎหมายเท่าเทียมกันก็ตาม แต่ในทางปฏิบัติไม่ว่าจะเป็นผู้เสียหาย

ผู้ต้องหาหรือจำเลยก็ยังถูกละเลยและมองข้ามสิทธิขั้นพื้นฐานดังกล่าวตลอดมา ถึงแม้ศาลยุติธรรมจะมีนโยบายชัดเจนในเรื่องการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของผู้เสียหาย ผู้ต้องหาและจำเลยก็ตาม แต่หากหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาไม่ว่าจะเป็นตำรวจ หนายความ อัยการ ราชทัณฑ์ สถานพินิจ และคุ้มครองเด็กหรือเยาวชน เป็นต้น มิได้ร่วมมือร่วมใจกันในการที่จะให้ความสำคัญกับการคุ้มครองสิทธิของบุคคลเหล่านั้นแล้ว ย่อมทำให้บุคคลเหล่านั้นไม่สามารถที่จะเข้าถึงสิทธิเสรีภาพและความเสมอภาคตามหลักการประชาธิปไตยได้เลย

บรรณานุกรม

หนังสือ

ศราวุฒิ ประทุมราช. **เครื่องมือคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญ**. กรุงเทพมหานคร : บริษัท พ. เพรส จำกัด. ๒๕๔๗.

วรพจน์ วิศรุตพิชญ์. **สิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐**. กรุงเทพมหานคร : วิญญูชน. ๒๕๕๓.

วารสาร

สำนักเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร . **จุลสาร เรื่อง “พัฒนาการเมืองไทยพัฒนาประชาธิปไตย. ๒๕๕๔**

รายงานวิจัย

ดร.ธัญธัช วิภัติภูมิประเทศ. **รายงานผลการวิจัย เรื่อง ความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยของนักศึกษา มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต**. กรุงเทพมหานคร. ๒๕๕๖.

วิวัฒน์ ทองลงยา. **เอกสารวิชาการส่วนบุคคล เรื่อง สิทธิมนุษยชนตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย. หลักสูตรหลักนิติธรรมเพื่อประชาธิปไตย รุ่นที่ ๓** วิทยาลัยรัฐธรรมนูญ สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ. ๒๕๖๒.

กฎหมาย

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

การสืบค้นทางอินเทอร์เน็ต

http://article-spadm.com/blog-post_18.html คลังบทความสภานักพัฒนาเพื่อประชาธิปไตย : อุดมการณ์ประชาธิปไตยจะเน้นในเรื่องสิทธิเสรีภาพและความเสมอภาคควบคู่กันไป, เข้าถึงข้อมูลเมื่อวันที่ ๑ มิถุนายน ๒๕๖๔